

1. Пендерецький О.В. Екологічні аспекти розвитку промислового туризму в нафтогазовидобувних регіонах України. ІФНТУНГ, Івано-Франківськ, – 2009р., № 4(22) С.148 – 152. 2. Борисова В.А. Екологізація підприємницької діяльності. Наукова монографія. Суми: "Довкілля", 2004. – 128 с. 3. Рудько Г.І., Адаменко О.М. Екологічний моніторинг геологічного середовища. Львів, видавничий центр ЛНУ ім. Івана Фрака,

2001. – 245 с. 4. Красовський Г.Я., Суходубов О.О., Пономаренко І.Г. Використання космічних знімків при грошових оцінках землі.: Матеріали регіональна нарада "Можливості сучасних ГІС/ДЗЗ-технологій у сприянні вирішення проблем Прикарпаття", 15-17 листопада 2005 р. Івано-Франківськ ДНВЦ "Природа" НКАУ С. 11-14.

Надійшла до редколегії 17.02.11

III. ПРАЦІ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

УДК 911.3

С. Сировець, здобувач

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано основні положення територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності. Досліджено стратегічні цілі, завдання та основні складові рекреаційно-туристичної діяльності. Сформульовані стратегічні напрямки розвитку рекреаційно-туристичної діяльності відповідно до вимог сталого розвитку туризму в світі на основі формування пропозиції національного туристичного продукту.

Basic positions of forming of territorial organization of recreation and tourist activity were analysed. Strategic aims, tasks and basic constituents recreation and tourist activity were explored. The strategic directions of development of recreation and tourist activity according to the requirements of sustainable development of tourism in the world on the basis of forming of suggestion of national tourist product were formulated.

Постановка проблеми. Підходи до визначення суспільно-географічної сутності територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності полягають в концепції територіальних рекреаційних систем (ТРС), розроблені В.С. Преображенським. За цією концепцією рекреаційне господарство являє собою складну, багатокomпонентну природно-господарську систему, яка включає такі складові підсистеми і компоненти, як рекреаційно-туристичні ресурси, рекреаційно-туристичну інфраструктуру, обслуговуючий персонал, туристів та рекреантів.

Наукові джерела та публікації. Дослідження територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності закладені працями відомих вчених, які займалися даною проблематикою: В.Преображенський, С. Дюжев, І. Родічкін, П. Шищенко, Я. Олійник, О. Любіцева, О. Бейдик, О. Топчієв.

Мета статті полягає в формулюванні географічного підходу до територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності на основі певного структурування, її систематизації та класифікації за функціональними видами і просторовими масштабами.

Актуальність дослідження. Важливого значення в сучасних умовах суспільного розвитку набуває визначення закономірностей територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності, комплексно-пропорційного її розвитку відповідно до стратегії сталого розвитку туризму на основі формування пропозиції національного туристичного продукту, підвищення його конкурентноздатності на ринку міжнародного туризму при одночасному формуванні соціально відповідального та екологічно збалансованого розвитку рекреаційно-туристичної діяльності.

Основний виклад матеріалу. Рекреаційно-туристична діяльність є важливим напрямком в суспільно-географічних дослідженнях, що перебуває у стадії становлення та швидкого розвитку в контексті сталого розвитку. Найважливішими задачами забезпечення сталого розвитку є перехід на інноваційний шлях розвитку, реалізація загальносистемних перетворень економіки і суспільства, побудова високоефективної соціально орієнтованої ринкової економіки, зниження негативної дії виробничої діяльності на оточуючу середовище і поліпшення її якісного стану [4]. При сталому розвитку туризму всі ресурси використовуються та керуються таким чином, щоб задовольняти економічні, соціальні та естетичні потреби при одночасному збереженні

культурної єдності, головних екологічних процесів, біологічного різноманіття та систем життєзабезпечення. Принципи сталого розвитку туризму: достатності послуг в кожний даний момент часу на певній території у необхідній кількості і номенклатурі відповідно до запитів споживачів; збалансованості між попитом і пропозицією, між окремими складовими індустрії туризму, між суб'єктами ринкової діяльності; структурованості щодо внутрішньої будови індустрії туризму та зв'язків між її складовими; ієрархічності, яка задається ієрархією цілей функціонування складових туристичного процесу, відповідно до якої виділяють державний рівень з регулювання міжнародної діяльності на туристичному ринку та впорядкування внутрішнього туризму; регіональний рівень, на якому деталізуються завдання Стратегії та розробленої на її основі Програми розвитку туризму; місцевий, на якому реалізуються конкретні цілі розвитку туризму; динамічності, який полягає в розвитку туризму і виявленні певних тенденцій; комплексності процесу обслуговування в туризмі; пропорційності між суб'єктами туристичного процесу та складовими індустрії туризму; ресурсної детермінованості, оскільки локалізація туристичної діяльності великою мірою обумовлена законом абсолютних переваг (наявністю рекреаційних ресурсів, в першу чергу, ідеальних туристичних благ, таких як оптимальний кліматичний режим, наявність мальовничих ландшафтів, акваторій зі зручними пляжами, бальнеологічних ресурсів тощо).

Теоретичною основою досліджень територіальної організації рекреаційно-туристичного господарства виступає концепція територіальних рекреаційних систем (ТРС), розроблена свого часу В.С. Преображенським. За цією концепцією рекреаційне господарство являє собою складну, багатокomпонентну природно-господарську систему, яка включає такі складові підсистеми і компоненти, як рекреаційні ресурси, рекреаційна інфраструктура (технічні підсистеми), обслуговуючий персонал, рекреанти і т. д. Системна методологія націлює дослідника на аналіз системи в цілому, а також окремих підсистем і елементів, а головне – їх збалансованості і узгодженості взаємодії, яка і формує ТРС як рекреаційний об'єкт.

Територіальна рекреаційна система (ТРС) – форма організації рекреаційно-туристичної діяльності на певній території, що забезпечує функціональний взаємозв'язок, взаємодію та координацію всіх підсистем, бло-

ків і елементів рекреаційного господарства для надання послуг відпочинку.

Теоретична модель вкрай необхідна для формування найбільш ефективних комплексів рекреаційного господарства, для організації скоординованої і раціональної функціональної взаємодії всіх складових і всіх учасників рекреаційного процесу.

Концепція ТРС відіграла виключно важливу роль у розвитку рекреаційної географії і зберігає й нині свій високий методологічний потенціал. Головною функцією ТРС є продукування рекреаційно-туристичних послуг та рекреаційно-туристичного сервісу.

Управління ТРС здійснюють за допомогою команд управління (управлінських рішень), які приймають на основі аналізу зворотних зв'язків – інформації про стан функціональних підсистем ТРС.

Дослідження територіальної організації рекреаційно-туристичного господарства ґрунтується на концепції ТРС як моделі нормального функціонування рекреаційно-туристичної діяльності. Завдання дослідника полягає в тому, щоб докладно характеризувати кожний блок такої моделі, кожен складовий елемент, кількісно і якісно проаналізувати їх системні взаємозв'язки та взаємодії, виявити основні диспропорції, незбалансованості,

невідповідності між складовими ТРС та намітити шляхи їх подолання [5, с. 581-582].

Рекреаційно-туристична діяльність концентрується на певній території і спирається на рекреаційно-туристичні ресурси, які завдяки своїм властивостям можуть бути використаними для організації різних видів і форм туризму.

Процеси спеціалізації, диверсифікації, кооперації, концентрації виробництва впливають на конкретний стан господарського середовища реалізації рекреаційно-туристичної діяльності.

Реалізація і розвиток рекреаційно-туристичної діяльності залежать від рівня розвитку суспільства, способу виробництва матеріальних благ, напрямку та результатів науково-технічного прогресу, а також зумовлюються сукупністю суспільно необхідних функцій.

Сфера рекреаційно-туристичного обслуговування підпорядковується теорії центральних місць Кристаллера, яка є основою побудови теоретичної моделі її територіальної структури (ТС). Створення реальної моделі пов'язане з аналізом трьох основних складових: конкретних середовища, діяльності виробника послуги і поведінки клієнта в просторі та часі.

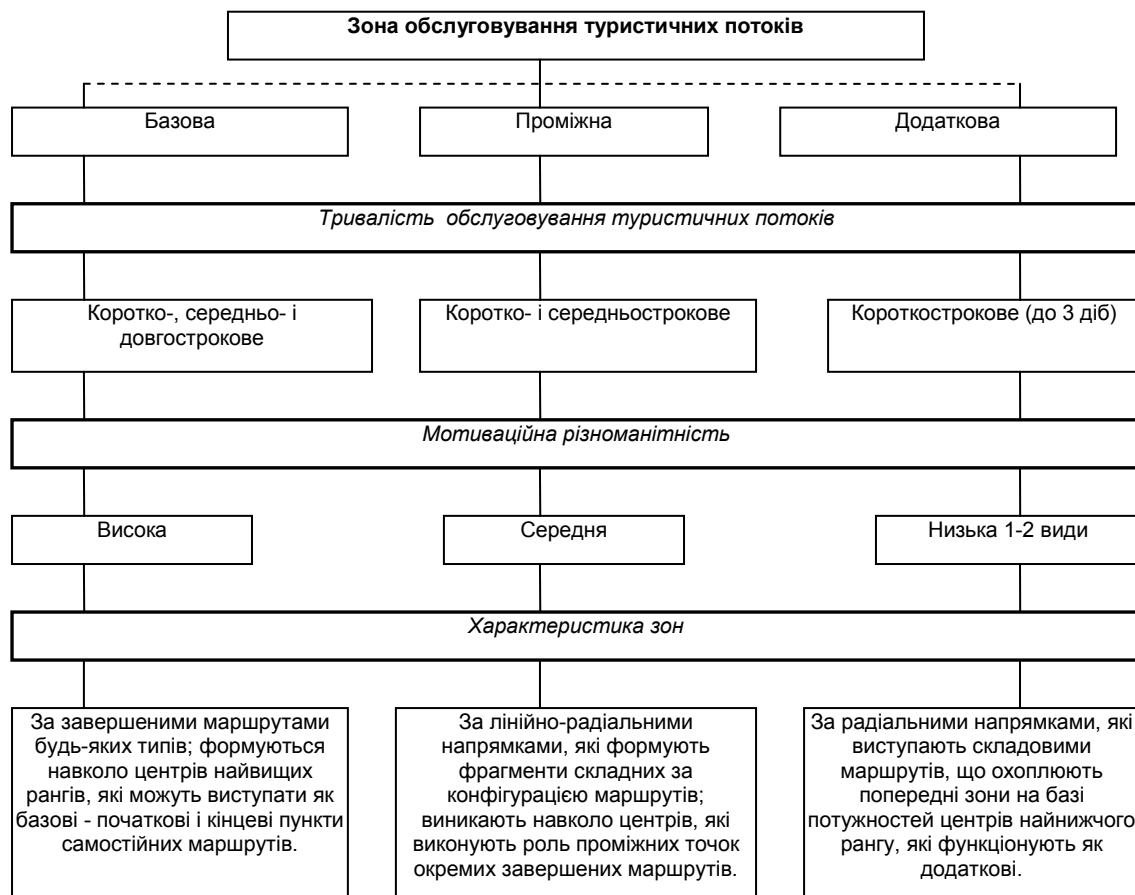

Рис.2. Функціональні зони в організації комплексного обслуговування туристичних потоків

Рекреаційно-туристичні послуги надаються в певних центрах обслуговування (центральне місце – туристський пункт), мають певний ранг, центри обслуговування, що виникають в абстрактному економіко-суспільному ландшафті (рівна територія з рівномірним і однорідним населенням і однаковими транспортними можливостями) при розміщенні в ньому декількох послуг різного рангу, не є однорідним. Ця неоднорідність проявляється в кількісному (кількість послуг, що надається) і якіс-

ному (ранг послуг, що надаються) аспектах. Центри більш низького рангу мають послуги тільки найнижчого рангу і невеликий набір послуг. Центри обслуговування вищого рангу поряд з послугами нижчого рангу будуть мати і послуги вищого рангу і великий набір послуг. В межах певної території формується ієрархія центрів обслуговування – розміщення частин (елементів) цілого від вищого до нижчого.

Пропорційність і взаємне розміщення різних форм територіального зосередження рекреаційно-туристичної діяльності розкриває функціонально-територіальна структура, яка фактично, визначається поєднанням пунктів, центрів, вузлів, які формують різноякісні функціональні райони рекреаційно-туристичного обслуговування. Виділення елементів територіальної структури за допомогою методу суспільно-географічного районування є результатом конкретного аналізу рекреаційно-туристичної діяльності людини під впливом найрізноманітніших факторів. Важливу роль в реалізації взаємодії між елементами функціонально-територіальної структури, як у внутрішньому, так і в зовнішньому аспекті функціонування, відіграє транспортна сітка, яка визначає лінії прямих і зворотних просторових зв'язків як між окремими компонентами туристської індустрії, так і іншими компонентами суспільної системи.

Складний діалектичний процес територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності відбувається в умовах дії об'єктивних факторів, кожний з яких специфічно впливає на розміщення туристичних об'єктів, підприємств супутніх галузей. Рівень розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на певній території виражений сукупністю показників забезпеченості закладами туристського господарства, територіальної диференціації, економічної ефективності діяльності туристичних підприємств.

Чітко виражена ресурсна орієнтація рекреаційно-туристичної діяльності обумовлена тим, що елементи територіальної структури не можуть покривати значні території повністю, а прив'язані до місць концентрації ресурсів (необхідно відзначити високу вибірковість попиту щодо ресурсів, які залучаються до реалізації туристичної діяльності), що визначають спрямованість туристських потоків і зосередження підприємств, які їх обслуговують. Визначаємо виділення зон на рисунку.

Функціональні зони в цілому співпадають з культурно-історичними та етнографічними регіонами країни, а сукупність територіально роз'єднаних зон, що виконують однакову функцію, з точки зору маркетингових підходів, дозволяє визначити функціонально-територіальні сегменти пропозиції на національному туристському ринку.

Конфігурація маршрутів в залежності від компактності розміщення різнорангових центрів дозволяє виділити регіональні системи рекреаційно-туристичного обслуговування. Реалізація впливу регіональних центрів на навколишню територію при цьому визначається тим, що керівні функції в них забезпечуються не тільки відповідними елементами управлінської структури, але й закріплюються реальним забезпеченням безперервної підготовки кваліфікованого обслуговуючого персоналу від технологічно-виконавчого до інституційно-управлінського рівня [1, с. 581-582].

УДК 911.3

Висновки. Генералізованим виразом територіальної структури у вигляді взаємозумовленого поєднання елементів та територіальної структури зв'язків між ними є опорний каркас. Його конфігурація забезпечена характеристикою управлінської структури, відображає основні риси територіальної організації туристичної діяльності. В цілому ж регіональний тип територіальної структури, що утворюється в результаті сукупної дії локалізуючих факторів, найчастіше комбінований з елементами лінійно-вузлової, радіальної, багатоядерної конфігурації. Рекомендації щодо територіальної організації рекреаційно-туристичної сфери надано в працях А.Г. Бобкової, В.К. Євдокименка, А.Г. Охріменка, Н.В. Павліхи, Д.М. Стеценка, Л.М. Черчик, І.М. Яковенка та інших. Концепція регіонального розвитку передбачає зосередження об'єкта дослідження на функціональних, соціальних, культурних, інформаційних зв'язках між елементами територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності [2, с.93]. Розвиток рекреаційно-туристичних послуг має базуватися на комплексному використанні рекреаційно-туристичного потенціалу окремих територій з достатньою кількістю ресурсів для задоволення потреб населення у відпочинку і відновленні життєвих сил. Необхідність у психофізіологічному і духовно-інтелектуальному розвитку сил індивіда називається рекреаційно-туристичними потребами. У той же час одна й та ж сама територія може розглядатися як потенційні ресурси для різних видів відпочинку, які здійснюються окремо, послідовно або в комбінації один з одним. Питання про надання переваги окремим видам відпочинку або їх сполученням вирішується, виходячи з технологічної сумісності окремих видів відпочинку та цінності ресурсів для кожного з них. При визначенні технологічної вибірковості слід враховувати, що кожний вид відпочинку являє собою систему занять, пов'язаних із певними властивостями природного середовища. Між окремими заняттями різних видів відпочинку існують певні співвідношення за витратами часу, які можуть змінюватися лише обмежено. Більшість видів відпочинку потребує певного сполучення властивостей природного середовища.

1. Бабарицька В.К., Любіцева О.О. Організація туризму. Навчальний посібник. Частина 1. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 1998. 82 с. (с. 25-27)). 2. Безуглий І.В. Напрями удосконалення територіальної організації регіональної рекреаційно-туристичної системи // Формування ринкових відносин в Україні № 8 (75) 2007. с. 93. 3. Зорин І.В. Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму: Справочник. – М.: Финансы и статистика. 2004. – 368 с. – С.158. 4. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2005. 5. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія. – К., 2006. 6. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с. С. 581-582.

Надійшла до редколегії 03.11.10

Н. Короба, асп.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ "ГЕОПОЛІТИКА" ТА "ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ"

Досліджено проблеми теоретичного визначення змісту понять "геополітика" та "політична географія", аналіз їх сучасного розуміння. Вивчено основні проблеми і тематики сучасного політико-географічного країнознавства. Розглянуто систему категорій, яка склалася в геополітиці.

The problems of theoretical determination of content of concepts "geopolitics" and "political geography" are investigated, it is analysed them modern understanding. Basic problems and themes of modern politico-geographical regional geography are studied. The system of categories, which was formed in geopolitics, is considered.

Постановка проблеми. Нове покоління політико-географів у другій половині ХХ ст. суттєво розширило поле наукового пошуку в дослідженнях політосфери, реабілітувавши геополітику як науку та змінивши дис-

курс політичної географії. Таким чином, сьогодні можна говорити про відновлення актуальності цих двох споріднених наукових дисциплін шляхом переосмислення класичної теоретичної спадщини та здійснення нових